

Борис Паламар

доктор медичних наук, професор,
професор кафедри соціальної медицини та громадського здоров'я,
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця,
бул., Тараса Шевченка 13, 01601, м. Київ, Україна
palamar.bi@ukr.net

ORCID iD 0000-0003-2510-0713

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ТА ВПЛИВ НЕГАТИВНИХ ЧИННИКІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається психологічний аспект процесу навчання. У зв'язку з цим проаналізовано тлумачення психологічних умов у наукових джерелах й запропоновано авторське розуміння цього терміну з погляду дидактики. Навчання у вищому навчальному закладі є важливим життєвим етапом особистості. Цей період викликає певне емоційне навантаження на студента, що пов'язане, в першу чергу, з процесом навчанням (освоєнням і опрацюванням великої кількості нового, професійного матеріалу), а також із соціальним розвитком особистості (становленням нових соціальних зв'язків, визначенням свого індивідуального й соціального статусу). Тривала інтенсивна діяльність особистості з високою емоційною насиченістю та когнітивною складністю може значно вплинути на стан емоційно-вольової сфери індивіда. Автори визначили психологічні умови та вплив негативних чинників на можливість емоційного виснаження у студентів ЗВО. Одномоментним (поперечним) дослідженням серед студентів закладів вищої освіти вивчені психологічні умови: наявність симптомів, притаманних емоційному виснаженню, які можуть негативно вплинути на процес навчання. Дослідження рандомізоване з розподілом студентів за направленням суспільних наук, які вони вивчають. Як інструмент використано анонімну електронну анкету, яка була створена в Google-формах і поширена у соціальних мережах — Telegram, Instagram.

Ключові слова: психологічні умови; навчальний процес; професійне навчання; емоційне виснаження; студенти ЗВО.

© Паламар Б., 2022

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2022

Вступ. Процес навчання завжди має конкретну мету з теоретичною або практичною спрямованістю. Це — набуття певних знань, умінь їх застосувати, розвиток навичок, які вже здобуті. Якщо розглядати процес навчання як діалогічний процес, стає очевидним зв'язок дидактики з іншими науками — філософією, фізіологією, психологією. У контексті індивідуального підходу до особистості в навчальному процесі набуває особливого значення психологічний аспект. Досягнення якісних результатів навчання й виховання утворюють інтегративну цілісність, а тому знання здобувачів освіти залежать від взаємодії викладача й здобувача освіти. За таких умов актуалізується важливість урахування особистісних рис та якостей вчителя і учня. Рівень розвитку пізнавальної діяльності змінюється відповідно до фізичної, фізіологічної і психологічної готовності здобувачів освіти. Необхідною умовою ефективної діяльності викладача є вміння передбачати поведінку здобувачів освіти, що можливо

на основі знань психологічних закономірностей процесу навчання та розуміння їх психологічних і фізичних особливостей.

Оскільки продуктивне мислення є індивідуальним проявом, викладач зацікавлений у знанні й формуванні умов для ефективної роботи учнів. На думку Ю. І. Машбиць, навчальна діяльність вчителя виступає як об'єкт управління по відношенню до учбової діяльності учня. Такий підхід відображає психологічні механізми навчання [1]. Важливо, щоб навчальний вплив набув особистісного змісту в здобувача освіти для актуалізації цілей.

Учбова діяльність є ефективною, коли навчальний матеріал або задача перетворюється у знання [1]. Оскільки одним із складників учбової діяльності є творче засвоєння навчального матеріалу здобувачем освіти, стає зрозумілим, що саме цей процес має забезпечуватися певними психологічними умовами. У цьому контексті набувають особливого значення особистісні характеристики як

викладача, так і учнів. У залежності від психологічних умов такі компоненти учбової діяльності, як мотивація, учбові задачі, учбові дії, контроль, самоконтроль, самооцінка, можуть мати різні прояви. Психологічні умови та фізична готовність обумовлюють можливість загалом учіння, яке за І. І. Ільясовим може бути цілеспрямованим, нецілеспрямованим (довільним) або мимовільним. Водночас О.І. Чепішко вказує, що у психолого-педагогічних працях майже не приділяється увага вивченню психологічних умов [3].

Аналіз праць з проблеми дослідження. Нині немає чіткого визначення поняття психологічних умов. Так, до таких науковці відносять: розвиненість пізнавальних та професійних мотивів у мотиваційному синдромі учіння, високий рівень готовності до професійного саморозвитку, наявність спрямованості вчителя на розвиток та результат, розвиненість у майбутнього вчителя цінностей універсалізму, доброти й безпеки [3]. О.А. Матеюк і Т.А. Болкун вказують, що психологічні умови визначаються як складова ефективності психологічного забезпечення у процесі професійного самовизначення студентів з обмеженими можливостями [2]. О.І. Чепішко О.І. визначає психологічні умови як сформованість пізнавальних та професійних мотивів розвитку професійної свідомості майбутніх вчителів [3]. І.В. Шумік, М.О. Голубева під психологічними умовами розуміють внутрішні і зовнішні чинники, що створюють комплекс таких обставин, які певним чином впливають на психічний стан людини, її внутрішній світ, прийняття рішень та життєдіяльність [7].

Таким чином, психологічні умови навчального процесу розуміємо як стан емоційно-вольової сфери індивіда (психологічну стабільність або лабільність особистості), які обумовлені впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, а також, здатність особистості швидко відновлювати і зберігати стійке психологічне здоров'я та здатність до навчання.

Дослідниками встановлено, що нерозуміння, незнання психології та інших чинників може посилювати труднощі соціальної перцепції, аперцепції що створює перешкоди не тільки у навчанні, а й соціальному розвитку особистості [2; 4]. Фундаментом саморозвитку учня, по-перше, є особистісний і, по-друге на більш пізньому етапі, професійний розвиток, що здійснюється завдяки аналізу досягнутих результатів власної діяльності, спілкуванню зі старшими колегами, порівнянню себе з певною моделлю професіонала, оцінкою своєї діяльності іншими людьми, самовдосконаленню, систематичним підвищенням кваліфікації та самоосвітою [5].

Навчання у закладі вищої освіти є важливим життєвим етапом особистості. Цей період викликає певне емоційне навантаження на студента, що пов'язане, в першу чергу, з процесом навчанням

(освоєнням і опрацюванням великої кількості нового, професійного матеріалу), а також із соціальним розвитком особистості (становленням нових соціальних зв'язків, визначенням свого індивідуального й соціального статусу). Тривала інтенсивна діяльність особистості з високою емоційною насиченістю та когнітивною складністю може значно вплинути на стан емоційно-вольової сфери індивіда. Негативний вплив цих зовнішніх чинників може мати значні наслідки і навіть викликати захворювання. Так науковці [8; 9; 10; 11; 12; 13; 14] говорять про високу ймовірність розвитку синдрому емоційного вигорання (СЕВ) серед студентів. Водночас досягнення у навчальному процесі можуть залежати від внутрішніх чинників, які визначають психологічні умови для особистості. Відомо, що внутрішніми негативними чинниками є тривожність, нейротизм, екстернальність або інтернальність, екстравертність або інтравертність. за власними дослідженнями вважаю, що вихідні внутрішні чинники — особисті властивості, що проявляються індивідуальною комбінацією симптомів, які викликані неоптимальними умовами навчання. Такий стан в учня пропоную розглядати як дистрес. Вивчаючи виснаження в середовищі студентів і його негативний вплив на процес навчання потрібно пам'ятати, що генеза цього стану індивіду може мати особистісний, рольовий, організаційний та змішаний характер. Встановлено, що жінки страждають емоційним виснаженням частіше ніж чоловіки. Негативними чинниками для такого стану може бути відчуття надмірного контролю над собою, рольова конфліктність та рольова невизначеність [6]. Тобто, на психологічні умови негативно впливають напружена психоемоційна діяльність (інтенсивне спілкування, інтенсивне сприйняття інформації, необхідність прийняття великої кількості рішень), нечіткий або нерівномірний (несправедливий) розподіл відповідальності, несприятливий психологічний клімат в сім'ї або у колективі, наявність конфліктів, спілкування з «психологічно важким» колегою або вчителем, недостатньо часу для опрацювання нового матеріалу.

Мета статті — визначити психологічні умови та вплив негативних чинників на можливість емоційного виснаження у студентів ЗВО.

Одномоментним (поперечним) дослідженням серед студентів ЗВО вивчені психологічні умови: наявність симптомів, притаманних емоційному виснаженню, які можуть негативно вплинути на процес навчання. Дослідження рандомізоване з розподілом студентів за направленням суспільних наук, які вони вивчають.

Виклад основного матеріалу. Як інструмент використано анонімну електронну анкету, яка була створена нами в Google-формах (<https://forms.gle/WqbbqU58mVTHS8ZvLA>) і поширена у соціальних мережах — Telegram, Instagram. Форма

для опитування була розіслана в чатах Київського університету імені Бориса Грінченка, НМУ, КТ-18, бесіди студентів НМУ імені О.О. Богомольця, ЛНТУ students та Національного університету «Львівська політехніка».

Анкета містила 10 запитань:

1. Як Ви боретесь із втомою та небажанням щось робити?
2. Скільки часу Вам необхідно для відновлення сил?
3. Ви почуваєте себе пригніченим (-ою) через труднощі у навчанні?
4. Ви вступили до даного ВНЗ за власним бажанням чи ні?
5. На якому курсі Ви навчаєтесь?
6. Чи є у Вас бажання працювати за обраною спеціальністю?
7. Чи відчуваєте Ви постійну втому та небажання вчитись?
8. Чи може якась мотивація змусити Вас вивчити необхідний матеріал? Яка саме мотивація?

9. Чи виникало у Вас бажання кинути навчання і зайнятись чимось іншим?

10. У ВНЗ якого напрямку Ви навчаєтесь?

Отримано 136 відповідей від студентів, які навчаються на різних курсах в університетах України.

За результатами 41,92% опитаних відчувають себе пригніченими через труднощі у навчанні, 41,9% студентів іноді відчувають втому і небажання вчитись, 36,7% не мають мотивації до навчання, 39,7% опитаних студентів задумалися над тим, щоб кинути навчання, 10,29% молодих людей відчувають прояви хронічної втоми і потребують медичної і психологічної корекції. Окремо потребує вивчення негативних чинників у 3,67% студентів, що вживають психотропні і заспокійливі речовини. Звертає увагу, що багато студентів відчувають дію декількох чинників.

Такі відчуття і прояви вказують на нестабільний емоційно-вольовий стан та погані психологічні умови студентів, що негативно може впливати на навчання.

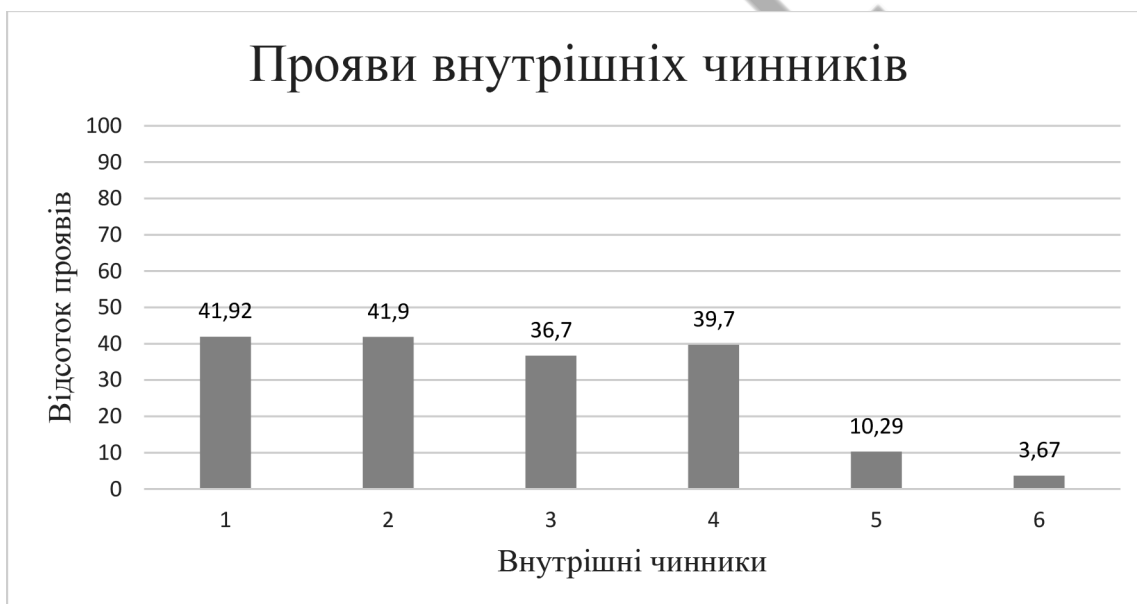

Рис. 1. Прояви внутрішніх чинників.

Таблиця 1

Дані залежно від профілю ВНЗ і року навчання

Питання	Медицина, стоматологія, фармація			Початкова освіта, Дошкільна освіта				
	2 курс	3 курс	5 курс	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	
Як Ви боретесь із втомою та небажанням щось робити?	Сон	25%	31,82%	25%	-	-	-	25%
	Чергування навчання та занять з улюбленими справами	66,67%	40,91%	25%	100%	100%	-	25%
	Змушують себе працювати / вчитись попри втому	8,33%	23,86%	25%	-	-	100%	25%
	Приймають психоактивні речовини	-	3,41%	25%	-	-	-	25%

Питання		Медицина, стоматологія, фармація			Початкова освіта, Дошкільна освіта			
		2 курс	3 курс	5 курс	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс
Скільки часу Вам необхідно для відновлення сил?	1-3 години	8,33%	28,41%	-	100%	100%	100%	50%
	4-6 годин	8,33%	13,64%	50%	-	-	-	25%
	7-10 годин	16,67%	7,95%	-	-	-	-	-
	11-14 годин	16,67%	2,27%	-	-	-	-	-
	Доба	8,33%	12,5%	25%	-	-	-	-
	Деякі дні	33,33%	15,91%	-	-	-	-	-
	Тиждень	-	7,95%	-	-	-	-	-
	Місяць	-	2,27%	25%	-	-	-	-
	Хронічна втома	8,33%	9,1%	-	-	-	-	25%
Ви почуваете себе пригніченим (-ою) через труднощі у навчанні?	Так	66,67%	39,77%	75%	-	100%	100%	50%
	Іноді	25%	35,23%	-	100%	-	-	-
	Майже ні	-	-	-	-	-	-	-
	Ні	-	-	-	-	-	-	-
	Під час іспитів	8,33%	23,86%	25%	-	-	-	50%
	Через неповагу та приниження викладачами	-	1,14%	-	-	-	-	-
Чи є у Вас бажання працювати за обраною спеціальністю?	Швидше так, аніж ні	50%	54,5%	50%	-	100%	100%	25%
	Швидше ні, аніж так	25%	10,3%	-	-	-	-	25%
	Точно впевнений (а)	16,67%	31,8%	50%	100%	-	-	-
	Ні	8,33%	3,4%	-	-	-	-	50%
Чи відчуваєте Ви постійну втому та небажання вчитись?	Іноді	16,67%	45,45%	25%	100%	100%	-	25%
	Ні	8,33%	2,27%	-	-	-	-	-
	Рідко, але буває	8,33%	12,5%	25%	-	-	-	-
	Так	58,33%	36,36%	25%	-	-	100%	75%
	Тільки в період сесії	8,33%	3,41%	25%	-	-	-	-
	Переважно так	-	-	-	-	-	-	-
Чи може якась мотивація змусити Вас вивчити необхідний матеріал? Яка саме мотивація?	Так	25%	32,95%	25%	-	100%	-	50%
	Ні	8,33%	2,27%	-	-	-	-	50%
	Залежно від ситуації	41,67%	30,68%	50%	-	-	-	-
	Викладачі, які готові подавати матеріал, адекватно оцінюють, викликають бажання вчитись	8,33%	10,23%	-	100%	-	-	-
	Відповідальна професія, яка вимагає багато знань	8,33%	15,91%	25%	-	-	-	-
	Винагорода	8,33%	7,95%	-	-	-	100%	-
Чи виникло у Вас бажання кинути навчання і зайнятись чимось іншим?	Іноді	25%	42%	25%	-	100%	-	-
	Так	41,67%	29,6%	50%	-	-	100%	75%
	Ні	16,67%	28,4%	25%	100%	-	-	25%
	Вже це зробив (-ла)	16,67%	-	-	-	-	-	-

Довірчі межі відносної величини визначено за формулою $P_{ген} = P_{виб} + t m_p$, де $P_{ген}$ — значення відносних величин для генеральної сукупності; $P_{виб}$ — значення відносних величин, розрахованих для вибіркової сукупності; m_p — середня похибка відносної величини (похибка репрезентативності); t — критерій вірогідності (становив $t = 2$). $P + 2m$ (при $t = 2$) дало можливість визначити межі коли-

вання показника з імовірністю 95,5% (критичний рівень значимості при перевірці статистичних гіпотез у даному дослідженні приймали рівним 0,05).

При визначенні довірчих меж (межі вірогідності) отримано відсутність вірогідності в даних де студенти змушують себе далі працювати попри втому і небажання. за іншими даними показників довірчі межі відповідно *таблиці 2*.

Довірчі межі (межі вірогідності)

№ за/п	Показник	Довірчі межі (межі вірогідності)
1	Відчувають хронічну втому	5,09 — 15,49
2	Відчувають себе пригніченими через труднощі у навчанні	33,46 — 50,38
3	Відчувають постійну втому і небажання вчитися	29,89 — 46,57
4	Вивчити матеріал заставляє якась особлива мотивація	25,96 — 41,80
5	Мають бажання кинути навчання і зайнятися чимось іншим	26,40 — 42,72

При аналізі отриманих даних для відносних величин була розрахована середня похибка відносної величини (m_p):-

Використана формула $m_p = \sqrt{\frac{Pq}{n}}$, де P — відносний показник, q — величина, зворотня

до показника, вірогідність того, що дане явище не буде зареєстровано, n — число спостережень у вибірковій сукупності.

Середня похибка відносної величини (m_p).

Таблиця 3.

№ за/п	Показник	Відносна величина	Середня похибка відносної величини
1.	Студенти, які змушують себе далі працювати попри втому і небажання	22,06	12,64
2.	Відчувають хронічну втому	10,29	2,60
3.	Відчувають себе пригніченими через труднощі у навчанні	41,92	4,23
4.	Відчувають постійну втому і небажання вчитися	38,23	4,17
5.	Вивчити матеріал заставляє якась особлива мотивація	33,88	3,96
6.	Мають бажання кинути навчання і зайнятися чимось іншим	34,56	4,08

Висновки. Спираючись на дослідження вітчизняних і зарубіжних психологів, психологічні умови навчального процесу визначено як стан емоційно-вольової сфери індивіда (психологічну стабільність або лабільність особистості), які обумовлені впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, а також, здатність особистості швидко відновлювати і зберігати стійке психологічне здоров'я та здатність до навчання. Дослідження, що проводилося серед студентів ЗВО на основі анкетування й опитування, спрямоване на вивчення психологічних умов, зокрема наявності симптомів, притаманних емоційному виснаженню, які можуть негативно вплинути на процес навчання. За результатами дослідження більше 40 % студентів ЗВО від-

чувають себе пригніченими через труднощі у навчанні, іноді відчувають втому і небажання вчитися, третина реципієнтів не мають мотивації до навчання й замислюються над питанням кинути навчання, більше 10 % — відчувають прояви хронічної втоми і потребують медичної і психологічної корекції. Окремо потребує вивчення негативних чинників у більше 3% студентів, що вживають психотропні і заспокійливі речовини. Більшість опитаних студентів відчувають наслідки декількох чинників.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження плануються щодо впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на душевну стабільність учня або студента, що обумовлює психологічні умови процесу навчання.

ДЖЕРЕЛА

1. Дистанційне навчання: психологічні засади: монографія / [М.Л. Смутьсон, Ю.І. Машбиць, М.І. Жалдак та ін.; за заг. ред. М.Л. Смутьсон. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 240 с.
2. Матеюк О. А. Психологічні умови професійного самовизначення особистості з обмеженими можливостями / Матеюк О. А., Болкун Т. А. // *Актуальні проблеми психології. Екологічна психологія*. 2010. Т. 7, вип. 24. С. 175–183.
3. Чепішко О.І. Психологічні умови розвитку професійної свідомості майбутніх учителів. // *Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Проблеми сучасної психології*. 2013. Випуск 22
4. Ермаков В.П. *Профессиональная ориентация учащихся с нарушениями зрения*. М.: ВЛАДОС, 2002. 172с.
5. Маралов В.Г. *Основы самопознания и саморазвития: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений* / В.Г. Маралов. 2-е изд., стер. М. : Академия, 2004. 256 с.

6. Шумік І. В., Голубева М. О. Психологічні умови формування свідомого вибору життєвого шляху старшокласниками/старшокласницям. // *НАУКОВІ ЗАПИСКИ НаУКМА*. 2017. Том 199. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота.
7. Acharya S. (2003). Factors affecting stress among Indian dental students. // *Journal of dental education*. Vol. 67, No.10. P.1140-1148. <http://www.jdentaled.org/content/jde/67/10/1140.full.pdf>
8. Dyrbye L. N., Massie F. S., Eacker A., Harper W., Power D., Durning S. J., Shanafelt T. D. (2010) *Relationship between burnout and professional conduct and attitudes among US medical students*. JAMA. Vol.304, No11. P. 1173-1180. Doi:10.1001/jama.2010.1318
9. Meier S.T., Schmeck R. R. (1985). The burned-out college student: A descriptive profile. *Journal of College Student Personnel*. 26(1), 63-69.
10. Portoghese I., Leiter M., Maslach C., Galletta M., Porru F., D'Aloja E., Campagna M. (2018). *Measuring Burnout among University Students: Factorial Validity, Invariance and Latent Profiles of the Italian Version of the Maslach Burnout Inventory Survey (MBI-SS)*. *Frontiers in Psychology*, 9, 2105. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02105>
11. Salmela-Aro K., Kiuru N., Leskinen E., Nurmi J. E. (2009). School burnout inventory (SBI) reliability and validity. // *European journal of psychological assessment*, 25(1), 48-57. Doi: <https://doi.org/10.1027/1015-5759.25.1.48>
12. Schaufeli W. B., Martinez I. M., Pinto A. M., Salanova M., Bakker A. B. (2002). Burnout and engagement in university students: A cross-national study. // *Journal of cross-cultural psychology*, 33(5), 464-481. Doi: <https://doi.org/10.1177/0022022102033005003>
13. Yang H. J. (2004). Factors affecting student burnout and academic achievement in multiple enrollment programs in Taiwan's technical-vocational colleges. // *International Journal of Educational Development*, 24(3), 283-301. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2003.12.001>

REFERENCES

1. *Dystantsiine navchannia: psykholohichni zasady*. [Distance learning: psychological principles:] monohrafiia / [M.L. Smulson, Yu.I. Mashbyts, M.I. Zhaldak ta in.; za zah. red. M.L. Smulson. Kirovohrad : Imeks-LTD, 2012. 240 s.
2. Mateiuk O. A. Psykholohichni umovy profesiinoho samovyznachennia osobystosti z obmezhenymy mozhlyvostiamy [Psychological conditions of professional self-determination of a person with disabilities] / Mateiuk O. A., Bolkun T. A. // *Aktualni problemy psykholohii. Ekolohichna psykholohiia*. 2010. T. 7, vyp. 24. S. 175–183.
3. Chepishko O.I. Psykholohichni umovy rozvytku profesiinoyi svidomosti maibutnikh uchyteliv. [Psychological conditions for the development of professional consciousness of future teachers.] // *Zbirnyk naukovykh prats K-PNU imeni Ivana Ohiiienka, Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy, Problemy suchasnoi psykholohii*. 2013. Vypusk 22
4. Ermakov V.P. *Professyonalnaia oryentatsiia uchaschchykh s narushenyami zreniia*. [Professional orientation of students with visual impairments.] M.: VLADOS, 2002. 172s.
5. Maralov V.H. *Osnovy samopoznaniia y samorazvytiia: [Fundamentals of self-knowledge and self-development]* Ucheb. posobyie dlia stud. sred. ped. ucheb. zavedenyi / V.H. Maralov. 2-e yzd., ster. M. : Akademyia, 2004. 256 s.
6. Shumik I. V., Holubieva M. O. Psykholohichni umovy formuvannia svidomoho vyboru zhyttievoho shliakhu starshoklasnykamy/starshoklasnytsiam. [Psychological conditions for the formation of conscious life choices by high school students] // *НАУКОВІ ЗАПИСКИ НаУКМА*. 2017. Том 199. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота.
7. Acharya S. (2003). Factors affecting stress among Indian dental students. // *Journal of dental education*. Vol. 67, No.10. P.1140-1148. <http://www.jdentaled.org/content/jde/67/10/1140.full.pdf>
8. Dyrbye L. N., Massie F. S., Eacker A., Harper W., Power D., Durning S. J., Shanafelt T. D. (2010). *Relationship between burnout and professional conduct and attitudes among US medical students*. JAMA. Vol.304, No11. P. 1173-1180. Doi:10.1001/jama.2010.1318
9. Meier S.T., Schmeck R. R. (1985). The burned-out college student: A descriptive profile. *Journal of College Student Personnel*. 26(1), 63-69.
10. Portoghese I., Leiter M., Maslach C., Galletta M., Porru F., D'Aloja E., Campagna M. (2018). *Measuring Burnout among University Students: Factorial Validity, Invariance and Latent Profiles of the Italian Version of the Maslach Burnout Inventory Survey (MBI-SS)*. *Frontiers in Psychology*, 9, 2105. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02105>
11. Salmela-Aro K., Kiuru N., Leskinen E., Nurmi J. E. (2009). School burnout inventory (SBI) reliability and validity. // *European journal of psychological assessment*, 25(1), 48-57. Doi: <https://doi.org/10.1027/1015-5759.25.1.48>

12. Schaufeli W. B., Martinez I. M., Pinto A. M., Salanova M., Bakker A. B. (2002). Burnout and engagement in university students: A cross-national study. // *Journal of cross-cultural psychology*, 33(5), 464-481. Doi: <https://doi.org/10.1177/0022022102033005003>
13. Yang H. J. (2004). Factors affecting student burnout and academic achievement in multiple enrollment programs in Taiwan's technical-vocational colleges. // *International Journal of Educational Development*, 24(3), 283-301. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2003.12.001>

Palamar B.

THE PSYCHOLOGICAL CONDITIONS AND THE INFLUENCE OF NEGATIVE FACTORS ON THE EFFICIENCY OF EDUCATION IN THE HIGHER EDUCATION INSTITUTION

The article considers the psychological aspect of the learning process. In this regard, the interpretation of psychological conditions in scientific sources is analyzed and the author's understanding of this term from the point of view of didactics is offered. Studying in the higher educational institution is an important stage of a person's life. This period causes a certain emotional load on the student, that is associated primarily with the learning process (mastering and processing of a large number of new, professional material), as well as with the social development of the individual (the formation of new social ties, defining their individual and social status). Prolonged intense activity of a person with high emotional saturation and cognitive complexity can significantly affect the state of the individual's emotional and volitional sphere. The authors identified the psychological conditions and the negative factors influence on the possibility of emotional exhaustion in students of the higher education institution. One-step (transverse) research among the students of higher education institutions studied the psychological conditions: the presence of symptoms inherent in emotional exhaustion, which can negatively affect the learning process. The research is randomized with the distribution of the students according to the social sciences which they study. As a tool, it was used an anonymous electronic questionnaire, which was created in Google-forms and distributed on social networks — Telegram, Instagram.

Key words: *psychological conditions; learning process; professional education; emotional exhaustion; students of the higher education institution.*

Стаття надійшла до редакції: 10.06.2022р.

Прийнято до друку: 12.06.2022р.